**Nr 1472**

**av herr Hermansson i Stockholm m. fl.**
**i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107 med förslag till lag om anställningsskydd för vissa arbetstagare, m. m.**

I Kungl. Maj:ts proposition 1971: 107 tas upp frågor i syfte att förbättra den äldre arbetskraftens sysselsättningsmöjligheter. Såväl statistiken i propositionen om de äldre åldersgruppernas andel av det totala antalet arbetslösa som motsvarande redogörelser i dagspressen och fackförbundstidningarna ger en talande och samtidigt skrämmande bild av den utsortering av arbetskraft från arbetsplatserna, som arbetsköparna inte anser vara nog profitskapande. Nyligen hade tidningen Arbetet en artikel med rubrik: "Kusligt resultat av (s)-utredning: Inga medel skys för att sparka äldre arbetskraft". I en artikelserie har tidningen Aftonbladet levererat en mängd konkreta exempel på fall då arbetare t. o. m. i 45-årsåldern avvisas från anställning såsom varande för "gamla". Tidningen Metallarbetaren (nr 10 1971) skriver om farozon beträffande anställningsmöjligheter redan vid 40 år. Samma bild ges praktiskt taget av samtliga fackförbundsorgan.

Det är i detta läge en oavvislig skyldighet att vidtaga verkningsfulla åtgärder på detta område. Den kommunistiska riksdagsgruppen tog upp hithörande frågor bl. a. år 1968 i motion II: 515. Motionskravet upprepades år 1969 varvid också aktualiserades frågan om minsta uppsägningstid vid avskedande från arbetsanställning. Motion angående lagfäst skydd för den äldre arbetskraften för arbetsanställning har även väckts vid innevarande års riksdag (1971: 1196). Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp välkomnar därför att dessa frågor framlagts i en proposition vid årets riksdag. Det bör noteras att tidigare avvisande hållning till kravet om att lagstiftningsvägen skapa anställningstrygghet och främja den äldre arbetskraftens beredande av arbete numera övergivits. Det går inte längre att krypa bakom tal om att sådana arbetsmarknadsfrågor tillkommer arbetsmarknadens parter att lösa. I kraft av sitt ägande av produktionsmedlen

och sin maktställning driver företagen en medveten och hänsynslös utsugning med största möjliga profit som ledmotiv. I kampen för sina intressen bör löntagarna också kunna få ett stöd i gällande lagar. Till det föreliggande förslaget finns emellertid enligt vår mening flera erinringar att göra.

*Angående uppsägningstid m. m.*

I förslag 1, "Lag om anställningsskydd för vissa arbetstagare", föreslås en graderad uppsägningstid alltefter arbetstagarens ålder: efter fyllda 55 år skall uppsägningstiden vara sex månader, efter fyllda 50 år fyra månader och efter fyllda 45 år två månader. Någon annan grund för en sådan gradering annat än att det skulle vara lättare i de lägre av de nämnda åldersgrupperna att efter meddelad uppsägning skaffa sig annan anställning kan knappast tänkas.

Uttalandena i fackförbundspressen om att en arbetare redan i 40-årsåldern befinner sig i fara att bli utsorterad eller vägrad anställning såsom varande "för gammal" talar mot en sådan gradering. I propositionen åberopas i flera sammanhang de förhållanden som gäller för tjänstemännen. Kraven på jämställdhet mellan arbetare och tjänstemän reses allt starkare. Självfallet bör detta gälla också en så viktig fråga som uppsägningstiden. Denna anges för tjänstemännen i allmänhet vara sex månader.

I förut åberopade kommunistiska riksdagsmotioner har kravet rests om en generell minsta uppsägningstid av sex månader. Med undantag — som föreslås i propositionen — för korttidsanställning bör uppsägningstid om sex månader gälla oberoende av ålder. Vi delar dock den meningen som anförts av LO och flera betydande fackförbund, att kvalifikationstiden bör vara 18 månader — ej föreslagna 24 månader.

Därest vårt motionsyrkande om slopandet av graderingen i åldrarna 45—50 och 55 år ej skulle vinna riksdagens bifall, föreslår vi bifall till det av LO, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet och Svenska transportarbetareförbundet framförda förslaget om indelning i åldersgrupper på 40, 45 och 50 år. Denna indelning är för lönearbetarna fördelaktigare än propositionens.

Gentemot förslaget i propositionen om att undanta sjöfolket anmäler vi en avvikande mening. Anförda skäl, exempelvis att bara 15 % av dem som tillhör Sjöfolksförbundet är över 45 år och att en ny sjömanslag är under utarbetande,

kan enligt vår mening inte godkännas. Väsentligt är att skapa ett skydd mot godtycke från rederiernas sida och att även för sjöfolket uppnå största möjliga trygghet i anställningen.

*Sysselsättning åt äldre*

Benägenheten hos arbetsköparna att göra sig av med den äldre arbetskraften aktualiserar inte enbart frågan om uppsägningstid. Det handlar också om sakens andra sida: att främja de äldres sysselsättning. Alltför ofta möts arbetssökande med mer eller mindre öppenhjärtiga besked om att "man nog tänkt sig en yngre"; den sökande skulle alltså vara för "gammal" fastän pensionsåldern ofta inträder först om ca 20 år! Denna fullständigt asociala inställning hos arbetsköparna kan inte accepteras, den bör helt enkelt inte få tillämpas.

Vi ställer oss emellertid skeptiska till effektiviteten i propositionens förslag till "Lag om vissa åtgärder för att främja sysselsättning av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden".

Förslaget går ut på att viss uppgiftsskyldighet om de anställdas ålder m. m. skall stadgas. Om länsarbetsnämnd finner skäl för antagande, att arbetsgivare sysselsätter ett för ringa antal äldre arbetare, "bör" nämnden överlägga i saken med berörda arbetsgivar- och fackliga organisationer. Om sedan nämnden anser anledning härtill föreligga, kan den *anmoda* arbetsgivaren att i samband med nyanställningar öka andelen äldre arbetare. Lagförslaget stipulerar så vissa påföljder för arbetsgivarna om de inte följer de i § 1 fastställda bestämmelserna om att lämna påfordrade uppgifter etc., och i 5 § — som berör vad *arbetsmarknads*styrelsen kan företa sig — säges, att styrelsen kan *förordna* att arbetsgivaren ej får anställa andra arbetstagare än dem som den offentliga arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit.

Det framgår av det anförda att behandlingsgången företer sådana tidsödande och byråkratiska drag, att stark skepsis måste uttalas om det angivna syftet över huvud taget skall kunna uppnås genom den föreslagna utformningen. Konkret *åläggande* blir det först tal om sedan arbetsmarknadsstyrelsen fått hand om frågan. Att beslutsfattandet skall anhopas i ett organ för hela riket efter en tidsödande förbehandling på länsplanet ger föga intryck av effektivitet. Tidningen Metallarbetaren (nr 10 1971) kommenterar: "Maktbalansen kommer fortfarande att vara snedvriden. Den förhatliga paragraf 32 i SAF:s stadgar nafsas bara i kanten."

Påpekandet är riktigt. Frågan om kampen för löntagarmakt i företagen, att förhindra giltigheten av § 32 — som föreslagits i en under den fria motionstiden väckt vpk-motion — kommer här in i bilden som åtgärder av grundläggande betydelse. Att i lag stadfästa att bestämmelser av typen § 32 ogiltighetsförklaras skapar en grundval, som också möjliggör ett rimligare förhållande när det gäller de äldres arbetsanställning.

Men det är självfallet viktigt att det framlagda lagförslaget får effektivaste möjliga utformning. För att uppnå detta är enligt vår mening följande ändringar i det föreliggande förslaget nödvändiga:

1. Det som i propositionen kallas "det yttersta korrektivet" (§ 5) skall kunna tillgripas redan vid behandling på länsplanet. Enligt förslaget skall länsarbetsnämnden på sin höjd kunna *"anmoda"* ett företag att öka andelen äldre arbetare. Det finns inga bärande skäl till att ifrågasätta länsarbetsnämndens kompetens att bedöma ärenden av detta slag — eller att AMS skulle besitta några väsentligt *större* förutsättningar härför än länsarbetsnämnderna. Det förefaller också från praktisk synpunkt oformligt att hos en enda instans för landet som helhet få en anhopning av ärenden, som kan leda till en orimlig tidsutdräkt innan ärendena blivit avgjorda.

2. I konsekvens med den i denna motion förordade decentraliseringen bör också en ändring ske beträffande stadgandet i § 7 om att allmänt åtal *får* väckas endast efter anmälan av arbetsmarknadsstyrelsen.

3. Redan enligt förslagen i propositionen — och i ännu högre grad enligt den i denna motion förordade decentraliseringen — får länsarbetsnämnderna inte enbart en vidsträcktare arbetsuppgift. Det är ingen överdrift att beteckna dessa nya uppgifter såsom varande av en principiellt ny kvalitet. Inte minst från denna synpunkt borde löntagarinflytandet ökas inom länsarbetsnämnderna, eftersom uppenbara behov föreligger att erfarenheter från det moderna arbetslivet blir företrädda vid behandling inom länsarbetsnämnderna av frågor av detta slag. Detsamma gäller behovet av att representanter som är väl förtrogna med arbetsmiljöfrågor likaledes blir företrädda inom nämnden. Riksdagen bör därför enligt vår mening i ett särskilt uttalande rikta hemställan till regeringen att uppta frågan om länsarbetsnämndernas sammansättning till prövning.

Med hänvisning till i motionen anförda synpunkter föreslås

A. att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition 1971: 107
*dels* i första hand måtte antaga följande ändringar i Förslag till Lag om anställningsskydd för vissa arbetstagare:

"Härigenom förordnas som följer.

1 §
Arbetstagare, som varit anställd hos arbetsgivaren i minst *18* månader under de tre senaste åren, äger åtnjuta en uppsägningstid av *minst sex månader.*
Första stycket gäller — — — (lika med propositionen) — — — förutvarande ägare tillhörde."

*dels,* därest detta yrkande *icke* vinner riksdagens bifall, i andra hand antager följande ändring i ovan anförda förslag:

"— — — äger åtnjuta en uppsägningstid av
1. minst två månader, om han fyllt *40* år,
2. minst fyra månader, om han fyllt *45* år,
3. minst sex månader, om han fyllt *50* år."

*dels* att orden "omfattas av sjömanslagen — — —" i 2 § punkten 4 *utgår;*

B. att riksdagen måtte antaga följande ändringar i Förslag till Lag om vissa åtgärder för att främja sysselsättning av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden:

*att* 3 § erhåller följande lydelse (lika med 5 § i propositionen, dock med här nedan angivna ändringar)

"Följer arbetsgivare ej anvisningar som meddelats av *länsarbetsnämnden* beträffande sysselsättning av äldre arbetstagare och är med hänsyn till omständigheterna uppenbart att rättelse ej kan åstadkommas på annat sätt, kan *länsarbetsnämnden* förordna, att arbetsgivaren ej får anställa andra arbetstagare än dem som den offentliga arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit."

*att* den i propositionen som 3 § upptagna texten liksom 4 § *utgår,*

*att* 7 § i propositionen erhåller följande ändrade lydelse:

"Arbetsgivare som ej iakttager förordnande enligt

*3 §* dömes till böter eller fängelse i högst 1 år. Allmänt åtal får väckas *av länsarbetsnämnd samt av arbetstagare och/eller arbetstagarorganisation.*"

*att* 9 § i propositionen erhåller följande ändrade lydelse:

"Talan mot *länsarbetsnämndens* beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär.
Mot nämndens beslut i fråga som avses i 1 § får talan doek icke föras."

*att* hos Kungl. Maj:t hemställes att erforderlig omnumrering av paragraferna företages jämte andra av förslagen i denna motion betingade ändringar;

C. *att* riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna i motionen anförda synpunkter angående prövning av frågan om länsarbetsnämndernas sammansättning.

Stockholm den 10 maj 1971

C. H. HERMANSSON (vpk) i Stockholm
LARS WERNER (vpk) i Tyresö

EIVOR MARKLUND (vpk)
GUSTAV LORENTZON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk) i Linköping
BROR ENGSTRÖM (vpk)

KARL HALLGREN (vpk)
PER ISRAELSSON (vpk)